

Sygn. akt I ACa 45/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 kwietnia 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Lublinie, I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący - Sędzia	SA Elżbieta Patrykiewicz
Sędzia:	SA Zbigniew Grzywaczewski (spr.)
Sędzia:	SA Alicja Surdy
Protokolant	st. sekr. sąd. Aneta Dudek

po rozpoznaniu w dniu 17 kwietnia 2013 r. w Lublinie na rozprawie

sprawy z powództwa Skarbu Państwa reprezentowanego przez (...)w W. zastępowanego przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa przeciwko A. S.

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanego od wyroku Sądu Okręgowego w Siedlcach z 8 listopada 2012 r., sygn. akt I C 475/12

I. oddala apelację;

II. zasądza od A. S. na rzecz Skarbu Państwa - Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa kwotę 2.700 (dwa tysiące siedemset) zł tytułem kosztów procesu za II instancję.

I ACa 45/13

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 8.11.2012r., Sąd Okręgowy w Siedlcach uznał za bezskuteczny w stosunku do powoda – Skarbu Państwa reprezentowanego przez (...)w W. jako wierzyciela z tytułu zobowiązania podatkowego J. S. określonego decyzją Dyrektora (...)w W. z dnia (...). i decyzją Dyrektora (...)w W. z dnia (...). umowy sprzedaży środków transportowych zawarte w dniu (...) między dłużnikiem J. S. jako sprzedającym, a pozwanym A. S. jako kupującym obejmujące samochód ciężarowy, naczepę i ciągnik samochodowy oraz zasądził od pozwanego na rzecz powoda odszkodowanie w kwocie 60.735 złotych i orzekł o kosztach procesu i kosztach sądowych.

W uzasadnieniu Sąd I instancji podał, że J. S. od 1993r. prowadził działalność gospodarczą w zakresie handlu opalem pod nazwą: Firma Handlowa (...). W 2010r. nastąpiło zawieszenie działalności gospodarczej. Siedziba firmy mieściła się

w miejscu zamieszkania J. S. w(...)koło S. przy ul. (...). Nieruchomość ta stanowi własność córki J. S..

Postanowieniem z (...). Dyrektor (...)w W. wszczął kontrolę podatkową w odniesieniu do J. S. w związku z prowadzoną przez niego działalnością gospodarczą. Po przeprowadzeniu czynności kontrolnych, w dniu (...). Dyrektor (...)w W. wydał decyzję nr (...) w której określił, że zobowiązanie J. S. z tytułu podatku akcyzowego za okres od maja 2004r. do grudnia 2004r. oraz od stycznia 2005r. do października 2005r., a także za miesiąc marzec 2006r. wynosi 1.286.222 złotych. Decyzja została doręczona pełnomocnikowi kontrolowanego w dniu 21 września 2009r.

Po rozpoznaniu odwołania J. S. od decyzji Dyrektora (...)w W. z 11 września 2009r., Dyrektor (...)w W. decyzją z 22 października 2010r. nr (...)zaskarżoną decyzję utrzymał w mocy. Z tą chwilą decyzja określająca zobowiązanie podatkowe stała się ostateczna. Decyzja z (...) została doręczona pełnomocnikowi J. S. w dniu 29 października 2010r.

Po wydaniu w dniu(...) decyzji określającej zobowiązanie podatkowe, w dniu (...). Naczelnik (...)w S. nadał w/w nieostatecznej jeszcze decyzji rygor natychmiastowej wykonalności. Na tej podstawie w dniu 14 stycznia 2010r. Dyrektor (...)w W. wystawił przeciwko J. S. jako dłużnikowi z tytułu zobowiązania podatkowego 19 tytułów wykonawczych o numerach od (...) do (...)

Następnie wobec ustalenia, iż postanowienie o nadaniu rygoru natychmiastowej wykonalności nieostatecznej decyzji z (...) nie zostało doręczone dłużnikowi, postanowieniem z(...) Dyrektor (...)w W. umorzył postępowanie egzekucyjne prowadzone na podstawie tytułów wykonawczych z 14 stycznia 2010r. o numerach od (...)do (...).

W następstwie powyższego, w dniu 7 lipca 2010r. Dyrektor (...)w W. wystawił przeciwko J. S. jako dłużnikowi z tytułu zobowiązania podatkowego określonego decyzją z (...) nowe tytuły wykonawcze o numerach od (...).

Postępowanie egzekucyjne prowadzone na podstawie powyższych tytułów wykonawczych zostało skierowane do wierzytelności

z rachunków bankowych dłużnika. W trakcie postępowania ustalono, iż dłużnik posiada rachunki bankowe w Banku (...) w S. oraz w (...) Banku (...) Spółce Akcyjnej, ale z uwagi na brak środków na rachunkach nie doszło do realizacji wierzytelności. Naczelnik (...)w S. prowadzący postępowanie egzekucyjne ustalił ponadto, że dłużnik nie osiąga dochodu ze stosunku pracy, z tytułu świadczeń emerytalno-rentowych, z udziałów w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością, z papierów wartościowych, z weksla i innych wierzytelności pieniężnych.

Przed 20 grudnia 2009r. na J. S. było zarejestrowanych sześć środków transportowych, z czego cztery stanowiły samochody ciężarowe - marki S. rok produkcji (...)marki T. (...) rok produkcji (...)marki M. rok produkcji (...) i marki S. rok produkcji(...). także jedna naczepa ciężarowa marki Z. rok produkcji (...) i przyczepa kempingowa marki T. rok produkcji (...).

W dniu 20 grudnia 2009r. J. S. zawarł z pozwanym A. S. (prywatnie synem) umowy sprzedaży trzech z wyżej wymienionych środków transportowych, tj. samochodu ciężarowego marki M. rok produkcji (...) o numerze rejestracyjnym (...), samochodu ciężarowego marki S. rok produkcji(...)

o numerze rejestracyjnym (...) i naczepy ciężarowej marki Z. rok produkcji (...). o numerze rejestracyjnym (...). Zgodnie z fakturą VAT nr (...) samochód ciężarowy marki M. został sprzedany za cenę 189.100 złotych, a zapłata miała nastąpić w formie przelewu w terminie 7 dni na rachunek J. S. w Banku (...) w S.. Samochód ciężarowy marki S. został sprzedany za cenę 9.760 złotych, a naczepa ciężarowa marki Z. za cenę 79.300 złotych i zgodnie z fakturami VAT nr (...) dokumentującymi te transakcje, zapłata w/w kwot miała nastąpić

w formie przelewu w terminie 60 dni na rachunek J. S. w (...) Banku (...).

Kwoty z tytułu ceny sprzedaży w/w środków transportowych nie wpłynęły na rachunki bankowe J. S. w Banku (...)w S. oraz w (...) Banku (...). Kupujący

i sprzedający umówili się, że zapłata za przedmiotowe środki transportowe nastąpi w gotówce do rąk sprzedającego. W odniesieniu do należności wynikającej z faktury VAT nr (...) na kwotę 189.100 złotych strony umowy zawarły pisemne porozumienie, w myśl którego zapłata w/w kwoty miała nastąpić w formie gotówkowej w czterech ratach nie później

niż do 31 grudnia 2009r. W dniu 27 grudnia 2009r. pozwany uiścił J. S. pierwszą ratę w wysokości 47.275 złotych, w dniu 29 grudnia 2009r. dwie kolejne raty w wysokości po 47.275 złotych każda. Ostatnia rata w wysokości 47.275 złotych została przekazana J. S. w dniu 31 grudnia 2009r.

Od 2006r. pozwany A. S. prowadzi działalność gospodarczą w zakresie hurtowego obrotu paliwami pod nazwą Przedsiębiorstwo Handlowo-Usługowe (...). Siedziba firmy pozwanego mieści się w S. przy ul. (...). W ramach prowadzonej działalności pozwany współpracował z firmą prowadzoną przez dłużnika J. S.. Do 2009r. J. S. był autoryzowanym dystrybutorem firmy (...). W ramach kontraktów zobowiązany był do odbioru od firmy (...) określonej ilości towaru. Aby wykonać kontrakt i odebrać umówione ilości towaru, J. S. sprzedawał paliwo obierane z (...) pozwanemu, a ten dystrybuował go w ramach swojej firmy. Pełnomocnikiem J. S.

w prowadzonej działalności gospodarczej była żona T. S.. Współpraca gospodarcza J. S. z pozwanym trwała od 2006r. do końca 2009r. W ramach tej współpracy pozwany kontaktował się z T. S., niekiedy rozmawiał telefonicznie z J. S.. Zakupione od J. S. środki transportowe pozwany odebrał w miejscu zamieszkania J. S.

w Strzale przy ul. (...). Na 2010r. J. S. nie zawarł kontraktu z firmą (...). Z tym rokiem zaprzestał faktycznego prowadzenia działalności gospodarczej. Pod koniec 2010r. wyprowadził się ze S. i od tego czasu zamieszkuje u matki w W..

Relacje rodzinne między J. S. jako ojcem

a pozwanym A. S. jako synem były napięte. J. S. miał za złe pozwanemu, że mimo pomocy finansowej, której mu udzielał w czasie nauki, pozwany nie ukończył studiów. Od 2006r. do 2010r. pozwany mieszkał z żoną i dzieckiem w Ł. koło B.. W związku z prowadzoną działalnością gospodarczą codziennie dojeżdżał do S.. J. S. i pozwany nie spotykali się na uroczystościach rodzinnych i w święta. Aby ułatwić pozwanemu sprawy urzędowe, W. S. posiadający nieruchomość w Strzale przy ul. (...) zgodził się zameldować pozwanego pod w/w adresem. Pozwany prowadzi działalność gospodarczą do chwili obecnej. W dniu 30 listopada 2011r. pozwany sprzedał nabyty od J. S. samochód ciężarowy marki M. W. Ż. za cenę 6.000 złotych. Następnie, w dniu 4 maja 2012r. pozwany sprzedał nabyte od J. S. samochód ciężarowy marki S. oraz naczepę marki Z. M. K. za cenę odpowiednio 8.610 złotych i 46.125 złotych.

Powód do dzisiaj nie zaspokoił wierzytelności przysługującej mu wobec J. S. z tytułu zobowiązania podatkowego w podatku akcyzowym.

Żądanie powoda Skarbu Państwa o uznanie za bezskuteczne

w stosunku do powoda czynności prawnych dłużnika J. S. w postaci umów sprzedaży środków transportowych zawartych w dniu 20 grudnia 2009r. z pozwanym A. S. okazało się uzasadnione.

Zgodnie z art. 527 § 1 kc gdy skutek czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową każdy z wierzycieli może żądać uznania tej czynności za bezskuteczną w stosunku do niego, jeżeli dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, a osoba trzecia o tym wiedziała lub przy zachowaniu należytej staranności mogła się dowiedzieć. W myśl §2 wskazanego przepisu czynność prawna dłużnika jest dokonana z pokrzywdzeniem wierzycieli, jeżeli skutek tej czynności dłużnik stał się niewypłacalny albo stał się niewypłacalny w wyższym stopniu niż był przed dokonaniem czynności.

W pierwszej kolejności Sąd wskazał, że Sąd Najwyższy w szeregu orzeczeniach uznał możliwość ochrony wierzytelności o charakterze publicznoprawnym na podstawie art. 527 kc (uchwała SN z 11 kwietnia 2003r. w sprawie III CZP 15/2003, Biuletyn SN 2003r., nr 4, s. 12, wyrok SN z 27 lipca 2006r. w sprawie III CSK 57/2006). Stosownie do tego, odnosząc powyższe uregulowanie do okoliczności sprawy, Sąd uznał, iż umowy sprzedaży między J. S. jako dłużnikiem a pozwanym jako osobą trzecią zostały zawarte w warunkach określonych w art. 527§1 i 2 kc. Nie ulega wątpliwości, że w wyniku zawartych umów pozwany uzyskał korzyść majątkową w postaci nabytych środków transportowych. Ustalenia faktyczne w sprawie uzasadniają również wniosek, że czynności te dokonane zostały z pokrzywdzeniem powoda jako wierzyciela J. S..

Ustawa definiuje, że czynność prawna jest dokonana z pokrzywdzeniem wierzyciela, jeżeli w wyniku tej czynności dłużnik stał się niewypłacalny albo stał się niewypłacalny w wyższym stopniu, niż był przed dokonaniem tej czynności.

Orzecznictwo i doktryna wypracowały pogląd, iż stan niewypłacalności dłużnika zachodzi w sytuacji, w której cały majątek dłużnika nie wystarcza na pokrycie wierzytelności, natomiast o wyższej niewypłacalności dłużnika można mówić w sytuacji, gdy na skutek określonej czynności dojdzie do powiększenia niewypłacalności. Innymi słowy przyjmuje się, że pokrzywdzenie wierzyciela powstaje na skutek takiego stanu majątkowego dłużnika, będącego następstwem podjętych przez niego czynności prawnych, który powoduje niemożność, utrudnienie lub odwleczenie zaspokojenia wierzyciela (tak SN w wyroku z 28 listopada 2000 r. w sprawie IV CKN 525/2000, Biuletyn SN 2002r, nr 5, s.11, a także w wyroku z 14 lutego 2008r. w sprawie II CSK 503/07, LEX nr 496375). Stan niewypłacalności dłużnika należy przy tym badać nie według chwili dokonania czynności prawnej, ale na datę jej zaskarżenia, tj. wystąpienia przez wierzyciela z żądaniem uznania bezskuteczności czynności prawnej. Uwaga ta jest istotna w świetle twierdzeń dłużnika J. S. i T. S., będącej pełnomocnikiem dłużnika w prowadzonej przez niego do 2009r. działalności gospodarczej, którzy w złożonych zeznaniach podkreślali, że w dacie zawarcia zaskarżonych umów, dłużnik prowadził bez większych perturbacji działalność gospodarczą, obracał środkami finansowymi i posiadał środki finansowe na rachunkach bankowych, pozwalające w domyśle, na zaspokojenie należności wierzyciela. Badając w toku procesu możliwości zaspokojenia wierzyciela z tytułu zobowiązania podatkowego dłużnika Sąd stwierdził, że aktualnie wierzyciel nie posiada możliwości zaspokojenia przysługującej mu wierzytelności. Z dokonanych ustaleń wynika, że od 2010r. dłużnik nie prowadzi działalności gospodarczej, ani innej działalności zarobkowej, nie jest uprawniony do świadczenia emerytalnego lub rentowego, nie przysługują mu również inne wierzytelności. Od 2010r., kiedy wszczęto przeciwko dłużnikowi postępowanie egzekucyjne, na rachunki bankowe dłużnika nie wpłynęły środki finansowe pozwalające na realizację wierzytelności. Sam dłużnik i pozwany nie wskazali innych składników majątku dłużnika, z których powód mógłby zaspokoić swoją wierzytelność. W tych okolicznościach uzasadnione jest stwierdzenie, że sprzedaż przez J. S. w dniu 20 grudnia 2009r. trzech środków transportowych na rzecz A. S. za łączną kwotę 278.160 złotych skutkowałą zwiększeniem niewypłacalności dłużnika, uniemożliwiając skierowanie egzekucji do tychże składników majątku i uzyskanie choćby częściowego zaspokojenia. Uwzględnieniu roszczenia wierzyciela o uznanie bezskuteczności umów sprzedaży nie sprzeciwiał się fakt, że dłużnik z tytułu tych czynności otrzymał ekwiwalent pieniężny w postaci ceny, za które zbył środki transportowe. Na skutek bowiem porozumienia między stronami umowy i wbrew zapisom na fakturach dokumentujących czynności, środki pieniężne stanowiące ekwiwalent za sprzedane samochody i naczepę nie wpłynęły na rachunki bankowe dłużnika, ale zostały przekazane do rąk dłużnika w następstwie czego stały się niedostępne dla wierzyciela.

W przekonaniu Sądu okoliczności sprawy dały podstawę do stwierdzenia, że J. S. dokonując sprzedaży środków transportu działał ze świadomością pokrzywdzenia powoda jako wierzyciela. Zaskarżone czynności dokonane zostały po wydaniu przez wierzyciela decyzji z 11 września 2009r. określającej zobowiązanie podatkowe i po doręczeniu tej decyzji pełnomocnikowi dłużnika, Przystępując do umów sprzedaży samochodu i naczepy dłużnik był zatem świadomy istnienia zobowiązania podatkowego i jego wysokości oraz skutków, jakie dla wierzyciela może wywołać zbycie przedmiotowych składników majątkowych. Przyjmuje się bowiem, że dla uznania świadomości dłużnika pokrzywdzenia wierzyciela wystarczy, by dłużnik takie pokrzywdzenie przewidywał w granicach ewentualności. Nie ulega wątpliwości że J. S. przystępując do umów sprzedaży, co najmniej przewidywał, że przedsięwzięte czynności mogą spowodować niemożność zaspokojenia się powoda z wyzbytego się w ten sposób majątku. Oceny takiej nie zmienia fakt, że decyzja określająca zobowiązanie podatkowe była w chwili dokonywania zaskarżonych czynności decyzją nieostateczną. Sąd podkreślił, że dla stwierdzenia niewypłacalności dłużnika, a pośrednio również dla przyjęcia, że dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzyciela nie jest konieczne wszczęcie postępowania egzekucyjnego. W świetle powyższego bez znaczenia dla uznania, że dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzyciela jest fakt, że postanowieniem z (...). Dyrektor (...)w W. umorzył postępowanie egzekucyjne prowadzone przeciwko dłużnikowi na podstawie tytułów wykonawczych z 14 stycznia 2010r.

o numerach od (...). Umorzenie postępowania egzekucyjnego było następstwem uchybienia proceduralnego polegającego na niedoręczeniu dłużnikowi postanowienia z 21 grudnia 2009r. o nadaniu rygoru natychmiastowej wykonalności decyzji z 11 września 2009r. określającej zobowiązanie podatkowe. Sama decyzja pozostała niezmieniona, a jak wynika z przedstawionych wyżej ustaleń niedługo później postępowanie egzekucyjne zostało wszczęte ponownie na podstawie nowych tytułów wykonawczych z 7 lipca 2007r.

W okolicznościach sprawy uzasadnione stało się wreszcie ustalenie, iż pozwany jako osoba trzecia (kontrahent dłużnika przy umowach sprzedaży z 20 grudnia 2009r.) wiedział, że dłużnik zbywając mu środki transportowe działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzyciela. Pozwany zaprzeczył wprawdzie, iżby miał taką wiedzę i powoływał się na brak relacji z dłużnikiem jako ojcem z powodu zaistniałego kilka lat wcześniej konfliktu rodzinnego. Przyjmując za wiarygodne twierdzenia pozwanego o braku bliższych relacji rodzinnych między nim a dłużnikiem, które potwierdzone zostały zeznaniami dłużnika i pozostałych przesłuchanych w sprawie świadków Sąd stwierdził, że w sprawie zastosowanie znajduje domniemanie wynikające z przepisu art.527§4 kc, zgodnie z którym jeżeli wskutek czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli korzyść majątkową uzyskał przedsiębiorca pozostający z dłużnikiem w stałych stosunkach gospodarczych, domniemywa się, że było mu wiadome, iż dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli. Z zeznań pozwanego oraz J. S., a także T. S. wynika, iż w okresie od 2006r. do 2009r. pozwany i J. S. jako przedsiębiorcy pozostawali w stałych stosunkach gospodarczych. Regularna współpraca polegająca na sprzedaży przez dłużnika na rzecz pozwanego paliwa pobieranego z firmy (...) powodowała, iż pozwany pozostawał w regularnym kontakcie z T. S. (prywatnie matką) będącą wówczas pełnomocnikiem J. S., a także, choć rzadziej i głównie telefonicznie, z samym dłużnikiem. W tych okolicznościach uzasadnione jest stwierdzenie, że pozwany wiedział, iż zawierając umowy sprzedaży z 20 grudnia 2009r. dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzyciela. Za ustaleniem takim przemawia nie tylko wprowadzone przez ustawodawcę domniemanie, ale również takie okoliczności, jak wiedza pozwanego o prowadzonej od 2006r. kontroli podatkowej w firmie dłużnika, której konsekwencją było postępowanie prokuratorskie w sprawie podejrzenia o fałszowanie podpisów na dokumentach firmowych. W tej sprawie pozwany oddawał próby pisma celem zbadania przez ich biegłego.

W ocenie Sądu całokształt przedstawionych okoliczności uzasadnionym czynił żądanie powoda uznania czynności prawnych dokonanych w dniu 20 grudnia 2009r. między dłużnikiem J. S. a pozwanym za bezskuteczne wobec powoda.

W ocenie Sądu uzasadnione okazało się również co do zasady żądanie powoda o zasądzenie od pozwanego odszkodowania. Jak ustalono, pozwany przed wszczęciem postępowania w niniejszej sprawie zbył jeden z samochodów ciężarowych nabytych od dłużnika. Chodzi

o samochód ciężarowy marki M., który w dniu 30 listopada 2011r. sprzedał na rzecz W. Ż.. Natomiast po wniesieniu pozwu, ale przed doręczeniem go pozwanemu, pozwany zbył dwa pozostałe pojazdy nabyte od dłużnika, tj. samochód ciężarowy marki S. i naczepę marki Z.. Nastąpiło to w dniu 4 maja 2012r. na rzecz M. K.. W konsekwencji zbycia przez pozwanego pojazdów nabytych od dłużnika z pokrzywdzeniem wierzyciela, powód utracił możliwość zaspokojenia się z tych przedmiotów w trybie przewidzianym w art.532 kc. Badając zasadność roszczenia o zapłatę Sąd uznał, iż pozwany zbywając przedmiotowe pojazdy działał na szkodę powoda. W powyższych rozważaniach Sądu wykazano, iż pozwany nabywając pojazdy od dłużnika wiedział o tym, iż dłużnik działał z zamiarem pokrzywdzenia wierzyciela. W późniejszym okresie, jak sam wskazał było to w 2010r. lub 2011r., miał już bezpośrednią wiedzę

o zobowiązaniu podatkowym dłużnika z tytułu podatku akcyzowego. Jak określił chodziło o „dużą sprawę” ojca z urzędem. Z załączonych do pozwu dokumentów wynika ponadto, iż w dniu 9 kwietnia 2010r. Dyrektor(...)w W. działając jako organ egzekucyjny skierował do pozwanego zapytanie o okoliczności transakcji zawartej

z dłużnikiem w dniu 20 grudnia 2009r., a w szczególności o kwestię zapłaty za nabyte pojazdy. Powyższe nakazuje uznać, iż pozwany powziął również wiedzę o przedsięwziętych przez powoda czynnościach egzekucyjnych w kontekście transakcji zbycia pojazdów na rzecz pozwanego. Wiedza pozwanego o działaniu dłużnika z pokrzywdzeniem wierzyciela oraz wiedza o toczącym się przeciwko dłużnikowi postępowaniu egzekucyjnym uzasadnia żądanie zasądzenia od pozwanego odszkodowania na podstawie art.415 kc. Dalsze zbycie przez pozwanego - w świetle posiadanej przez niego wiedzy - środków transportowych nabytych od dłużnika uniemożliwiło bowiem powodowi uzyskanie zaspokojenia z tychże składników po tym, jak weszły one do majątku pozwanego. Sąd nie zgodził się natomiast z powodem, iż kwota odszkodowania należnego powodowi odpowiada cenie, za jaką pozwany nabył środki transportu od dłużnika, tj. kwocie 278.160 złotych. Zgodnie z art.363§2 kc jeżeli naprawienie szkody ma nastąpić w pieniądzu, wysokość odszkodowania powinna być ustalona według ceny z daty ustalenia odszkodowania, chyba że szczególne okoliczności wymagają przyjęcia za podstawę cen istniejących w innej chwili. Kwota 278.160 złotych to

cena nabycia pojazdów w grudniu 2009r. Zbycie pojazdów przez pozwanego nastąpiło w listopadzie 2011r. oraz w maju 2012r., a zatem 2 lata później. Powód nie udowodnił, że gdyby miał możliwość zaspokojenia się z powyższych przedmiotów (w przypadku, gdyby nie zostały przez pozwanego zbyte) uzyskałby kwotę wyższą niż cena, za którą pozwany sprzedał pojazdy. Dlatego Sąd uznał, że wartość odszkodowania należy ustalić na kwotę 60.735 złotych stanowiącą łączną kwotę, za którą pozwany sprzedał pojazdy osobom czwartym. W pozostałej części roszczenie o zapłatę podlegało oddaleniu.

Mając na uwadze wynik sprawy Sąd na podstawie art.100 zd.1 kpc dokonał stosunkowego rozdzielenia kosztów procesu. Z uwagi na ustawowe zwolnienie powoda z obowiązku uiszczania opłat sądowych, w toku procesu strony poniosły jedynie koszty zastępstwa procesowego. Z uwagi na wartość przedmiotu sporu w przypadku obu roszczeń dochodzonych przez powoda koszty zastępstwa procesowego wyniosły po 7.200 złotych po każdej ze stron. Roszczenie powoda o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną zostało uwzględnione w całości, a zatem pozwany winien zwrócić Skarbowi Państwa - Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa kwotę 7.200 złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego powoda. W przypadku roszczenia o zapłatę, powód dochodził od pozwanego kwoty 278.160 złotych. Roszczenie zostało uwzględnione w wysokości 60.735 złotych, a zatem w 22%. Łączne koszty procesu obu stron w zakresie tego roszczenia wyniosły 14.400 złotych (7.200 x 2). Stosownie do wyniku sprawy pozwany winien ponieść te koszty w 22%, a zatem w kwocie 3.168 złotych (22% z 14.400), a poniósł w kwocie 7.200 złotych. Oznacza to, że powód winien zwrócić pozwanemu kwotę 4.032 złotych tytułem kosztów zastępstwa procesowego w zakresie roszczenia o zapłatę (7.200 - 3.168).

Rozliczając stosownie do powyższego koszty procesu Sąd stwierdził, iż pozwany winien zwrócić Skarbowi Państwa - Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa kwotę 3.168 złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego (kwota 7.200 złotych należna Skarbowi Państwa od pozwanego pomniejszona o kwotę 4.032 złotych należną pozwanemu od powoda).

Na podstawie art.113 ust. 1 w zw. z art.13 ust. 1 ustawy z 28 lipca 2005r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych Sąd nakazał pobrać od pozwanego na rzecz Skarbu Państwa kwotę 16.944,75 złotych tytułem nieuiszczonej opłaty od pozwu, na którą składa się kwota 13.908 złotych opłaty od roszczenia o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną (5% z 278.160) oraz kwota 3.036,75 złotych opłaty od uwzględnionej części roszczenia o zapłatę (5% z 60.735).

W złożonej apelacji, w części zasądzającej odszkodowanie w kwocie 60.753 złote oraz orzekającej o kosztach procesu i kosztach sądowych, pozwany zarzucił zaskarżonemu wyrokowi:

- 1) naruszenie art. 527 § 3 i 4 kc;
- 2) naruszenie art. 415 kc poprzez jego błędną wykładnię i zastosowanie, przez zasądzenie odszkodowania w sytuacji, gdy nie zostały spełnione wszystkie przesłanki odpowiedzialności deliktowej, w tym przede wszystkim bezprawność działania pozwanego oraz wina;
- 3) naruszenie art. 233 § 1 kpc w zw. z „art. 328 kpc” poprzez błędne ich zastosowanie i nie rozważenie wszechstronnie zebranego materiału dowodowego oraz przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów, a w następstwie tego sprzeczność istotnych ustaleń faktycznych z treścią zebranego materiału dowodowego – poprzez przyjęcie, iż pozwany pomimo bardzo złych kontaktów z J. S. znał jego sytuację majątkową, przez co działał w złej wierze, co w konsekwencji wpłynęło na zasądzenie odszkodowania, oraz, że pomimo odpłatności umów zawartych pomiędzy A. S. a J. S., pozwany odniósł jakąkolwiek korzyść majątkową.

Wniósł o jego zmianę „w zaskarżonej części” ewentualnie uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja podlega oddaleniu.

Podniesione w apelacji zarzuty są bezpodstawne, a zarzuty naruszenia art. 527 § 3 i 4 kc oraz art. 233 § 1 i „art. 328 kpc” są też bezprzedmiotowe i przez to nie mogą prowadzić do podważenia zaskarżonego wyroku.

Sąd Apelacyjny podziela wszystkie ustalenia i wnioski Sądu I instancji i uznaje je za własne, a ponadto przyjmuje dodatkową (drugą) podstawę prawną zasądzonej kwoty tj. także art. 405 kc (o czym niżej).

Na wstępie należy stwierdzić, że zarzuty apelacji naruszenia art. 527 § 3 i 4 kc oraz art. 233 § 1 kpc w zw. z „art. 328 kpc” (zapewne chodzi o art. 328 § 2 kpc) są bezprzedmiotowe, gdyż dotyczą one przesłanek skargi pauliańskiej, a w tym zakresie wyrok Sądu I instancji nie został zaskarżony (wyraźnie wskazany w apelacji zakres zaskarżenia i jej wnioski) i dlatego stał się prawomocny (art. 363 § 3 kpc).

Z mocy art. 365 § 1 kpc każdy Sąd, a w tym Sąd Apelacyjny jest nim związany i dlatego ponowne badanie przesłanek tej skargi pauliańskiej jest niedopuszczalne.

Prawomocność tego wyroku w tym zakresie przesądza zatem, że:

1) pozwany działał w złej wierze w rozumieniu art. 527 § 1 kc, gdyż wiedział, iż dłużnik (jego ojciec) działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli;

2) pomimo ekwiwalentności świadczenia doszło do pokrzywdzenia wierzyciela, gdyż uzyskany ekwiwalent nie znajduje się w majątku dłużnika i nie został wykorzystany do zaspokojenia wierzycieli (por. też tezę 3 wyroku Sądu Najwyższego z dnia 9.04.2010r., II CSK 273/09, LEX nr 602265, tezę 2 wyroku Sądu Najwyższego z dnia 6.10.2011r., V CSK 493/10, LEX nr 1102271 i wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20.10.2011r., IV CSK 39/11, LEX nr 1102265).

Apelacja słusznie przyznaje w zarzucie naruszenia art. 233 § 1 kpc w zw. z „art. 328 kpc”, że skutkiem powyższych ustaleń jest przyjęcie, iż pozwany działał w złej wierze, a to w konsekwencji wpłynęło na zasądzenie odszkodowania.

Wbrew twierdzeniu apelacji Sąd I instancji nie dopuścił się naruszenia art. 415 kc, gdyż z jego uzasadnienia wynikają wszystkie wymagane tym przepisem przesłanki, a w tym bezprawność działania pozwanego oraz jego wina.

Skarżący nie neguje faktu istnienia po stronie powoda szkody oraz związku przyczynowego, bo są one oczywiste i zostały ustalone przez Sąd I instancji, a jedynie kwestionuje istnienie przesłanek skargi pauliańskiej formułując twierdzenie o braku bezprawności działania pozwanego i jego winy.

Jak wyżej wskazano, prawomocnie przesądzono już, że skarżący pozwany był w złej wierze w rozumieniu art. 527 § 1 kc, gdyż wiedział, iż dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, a mimo to dokonał z nim takiej czynności prawnej. Co więcej, wiedząc o prowadzeniu przez wierzyciela postępowania egzekucyjnego w stosunku do przedmiotu tej transakcji, dokonał ich sprzedaży na rzecz „osoby czwartej”.

Dokonanie przez pozwanego takich czynności prawnych z pokrzywdzeniem wierzyciela jest bezprawne, gdyż jest sprzeczne z zasadami współżycia społecznego tj. z dobrymi obyczajami oraz zasadami uczciwości i lojalności. Naganna postawa pozwanego (osoby trzeciej) powodująca przejęcie przez niego odpowiedzialności za pokrzywdzenie, sprowadza się do tego, że znając charakter czynności, zdecydował się na jej dokonanie. U podstaw tego rozwiązania leży bowiem przekonanie, że osoba uczciwa w obrocie, wiedząc o możliwym skutku czynności prawnej, nie powinna jej finalizować (por. M. Pyziak-Szafnicka: Ochrona wierzyciela w razie niewypłacalności dłużnika, Dom Wydawniczy ABC 1995, str. 129).

Co więcej, działanie pozwanego było też sprzeczne z prawem tj. z art. 22 ust. 1 ustawy z dnia 2.07.2004r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz. U. z 2010r., Nr 220, poz. 1447, ze zm.), gdyż jak to niespornie ustalił Sąd I instancji, pozwany dokonał zapłaty bez pośrednictwa rachunku bankowego dłużnika (które były już zajęte). Tym bardziej, że pierwotnie kontrahenci ci ustalili zapłatę właśnie w formie przelewu na rachunek bankowy dłużnika, a to pozwany dokonywał zapłaty.

Z powyższego wynika, że po stronie pozwanego wystąpiło co najmniej niedbalstwo.

Dodać należy, że uwzględnione przez Sąd I instancji roszczenie pieniężne powoda w kwocie 60.735 złotych ma też oparcie w treści art. 405 kc, na który to przepis powód przed Sądem I instancji również powołał się (vide k. 191), a jest to kwota jaką pozwany otrzymał od „osoby czwartej” na skutek dalszej odsprzedaży przedmiotu zaskarżonej skargą pauliańską czynności prawnej.

Sąd Apelacyjny podziela bowiem jednolite stanowisko Sądu Najwyższego, że możliwe jest dochodzenie od osoby trzeciej przez wierzyciela, względem którego czynność dłużnika została uznana za bezskuteczną, roszczeń nie tylko na podstawie art. 415 kc, ale i także na podstawie art. 405 i nast. kc (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27.02.2004r., VCK 272/03, OSNC 2005, z. 3, poz. 50, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30.09.2004r., IV CK 30/04, LEX nr 188480, wyrok Sądu Najwyższego

z dnia 3.02.2005r., II CK 412/04, LEX nr 359437, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27.01.2006r., IV CSK 120/05, LEX nr 191257, uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 12.06.2008r., III CZP 55/08, OSNC 2009, z. 7-8, poz. 95, uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 24.02.2011r., III CZP 132/10, OSNC 2011, z. 10, poz. 112 i wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25.10.2012r., I CSK 139/12, niepubl.).

Niewątpliwie są wszystkie przesłanki odpowiedzialności pozwanego z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia.

Ze względu na wsteczną moc ubezskutecznienia zaskarżonej czynności prawnej wierzyciel powinien się móc zaspokoić z jej przedmiotu

w granicach korzyści uzyskanej przez osobę trzecią od dłużnika. Już więc od chwili dokonania przez dłużnika czynności prawnej uznanej za bezskuteczną względem wierzyciela przeznaczaniem korzyści majątkowej uzyskanej przez osobę trzecią od dłużnika jest jej użycie

w celu zaspokojenia wierzyciela. Tytuł prawny nabycia korzyści przez osobę trzecią jest więc od samego początku bezskuteczny względem wierzyciela.

Z przedmiotu sprzedaży na rzecz pozwanego powód powinien móc się zaspokoić w sposób przewidziany w art. 532 kc. W zakresie, w jakim do tego nie doszło, odpowiednia wartość pozostała w majątku pozwanego, także w postaci surogatów, a te również podlegają zwrotowi (por. art. 406 kc). Dodać tutaj należy, że stosowanie art. 406 kc wyprzedza stosowanie art. 409 kc, a i pozwany nie powoływał się przed Sądem I instancji na tzw. konsumpcyjne, nieproduktywne zużycie uzyskanej korzyści. Przeciwnie, wskazał na przeznaczenie jej na prowadzenie działalności gospodarczej (k. 223 i 242 – 242 v.).

Spełniona jest też przesłanka zubożenia po stronie wierzyciela, gdyż wartość wierzytelności zależy od możliwości jej zaspokojenia z majątku dłużnika, którym on odpowiada wobec wierzycieli. Jeśli zatem majątek dłużnika ulega uszczupleniu wskutek czynności prawnej dokonanej

z pokrzywdzeniem wierzycieli, a skutkiem tej czynności mimo uzyskanego wyroku pauliańskiego, nie można zapobiec przez skierowanie egzekucji do przedmiotu zaskarżonej czynności, ze względu na rozporządzenie tym przedmiotem przez osobę trzecią, w okolicznościach wykluczających zastosowanie art. 531 § 2 kc, wierzytelność powoda niewątpliwie traci na wartości, a do jego majątku nie wchodzi to, co stanowiłoby zaspokojenie jego wierzytelności, gdyby egzekucja z przedmiotu zaskarżonej czynności była możliwa.

Istnieje także związek między zubożeniem wierzyciela, a wzbogaceniem osoby trzeciej, gdyż jak wyżej wskazano wzbogacenie osoby trzeciej nastąpiło kosztem powoda. Z przedmiotu sprzedaży na rzecz pozwanego powód powinien móc się zaspokoić w sposób przewidziany w art. 532 kc. W zakresie, w jakim do tego nie doszło, odpowiednia wartość pozostała w majątku pozwanego, także w postaci surogatów.

Spełniona jest też przesłanka braku postawy wzbogacenia, gdyż czynność prawna dłużnika dokonana z osobą trzecią jest wprawdzie ważna, ale z mocy wyroku pauliańskiego bezskuteczna od samego początku względem wierzyciela – aby mógł się on zaspokoić z jej przedmiotu w drodze egzekucji.

Z tych względów, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 kcp orzekł jak w sentencji.

O kosztach procesu za II instancję orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i 3 w zw. z art. 99 i 391 § 1 kpc oraz § 2 ust. 1 i 2 w zw. z § 6 pkt 6 i § 13 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28.09.2002r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów niepłatnej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. Nr 163, poz. 1348, ze zm.), które stanowią wynagrodzenie pełnomocnika powoda w wysokości 75 % stawki minimalnej.

21.05.2013r.

ZG/dk